

Marijan Šabić

KAKO NAS (NI)JE PREVODIO JAN NERUDA, ILI TKO JE UGOJE GJORGJE OGNJANIĆ?

*dr. sc. Marijan Šabić, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje,
marijansabic@yahoo.co.uk, Slavonski Brod*

pregledni članak

UDK 821.162.3.09 Neruda, J.

821.163.42.09 Antolković, H.

rukopis primljen: 6. 9. 2013.; prihvaćen za tisak: 28. 11. 2013.

Jedini prijevodi iz slavenskih književnosti koje je češki književni klasik Jan Neruda objavio kao samostalne tekstove jesu dvije deseteračke pjesme malo poznatoga hrvatskog pjesnika Huga Antolkovića koji se potpisivao pseudonimom Ugoje Gjorgje Ognjanić. Članak donosi podatke o Antolkovićevu životu i malom pjesničkom opusu, a Nerudine prepjeve njegovih pjesama smješta u kontekst prvih Nerudinih javnih izraza zanimanja za južnoslavensku narodnu epiku i, uopće, južnoslavenske teme, koje će kulminirati krajem šezdesetih i u sedamdesetim godinama 19. stoljeća.

Ključne riječi: *Hugo Antolković; Jan Neruda; hrvatska književnost; češka književnost*

Književni prijevodi ne zauzimaju puno prostora u opsežnom opusu češkoga književnog klasika Jana Nerude¹, uz Vitězslava Háleka vodeće autorske osobnosti generacije *májovaca*, kako se u povijesti češke književnosti često nazivaju književnici koji su svoj prvi literarni izraz oblikovali u almanahu „Máj”. Nikada nije preveo cijelu knjigu, pa ni dužu pripovijest – bile su to uglavnom pjesme² i kraće proze. Poznato je da je najviše prevodio s njemačkoga (Heinea, Berangera, Lenaua, Freiligratha, Spielhagena, Leopolda Schefera itd.), na temelju njemačkih prijevoda prepjevao je i stihove Bjørnstjerna

¹ Tekst je napisan tijekom studentskog boravka u Institutu za češku književnost Češke akademije znanosti (Ústav pro českou literaturu AV ČR) u Pragu, u srpnju 2013. Boravak je, u sklopu stipendije za inozemne bohemiiste, financirala Češka akademija znanosti.

² Nerudine je prepjeve prikupio Feliks Vodička, priređujući za objavljivanje Nerudine sabrane pjesme u: Neruda, Jan, *Básně 1*, Československý spisovatel, 1951. (Spisy Jana Nerudy; 1), str. 513–577.

Bjørnsona, niz staronordijskih folklornih pjesama³ te ulomke iz Tegnérrove *Frithjofove sage* (na temelju prepjeva Amalie von Helvig⁴). Najpoznatiji su među Nerudinim prijevodima prepjevi pjesama Sandora Petőfija, za koje je Albert Pražák smatrao kako su također nastali na temelju njemačkih prijevoda jer Neruda, navodno, nije znao mađarski⁵. Sličnu je tezu iznio i Miloslav Novotný u anegdotalno intoniranom kraćem tekstu *Také Jan Neruda nevracel knihy vypůjčené*⁶, gdje navodi kako je Neruda Petőfijeve stihove prevodio iz zbirke njemačkih prepjeva, koju je posudio od R. Mayera i nikada ju nije vratio. Više se Nerudinim kontaktima s mađarskom književnošću bavio Richard Pražák⁷, koji pak dokazuje da je Neruda prvo objavljivao prepjeve Petőfija na njemački (1857. i 1858. u praškom časopisu „Erinnerungen“, potpisan inicijalima J. N.), pa tek potom, 1859. u časopisu „Obrazy života“, na češki⁸. Književni se povjesničari slažu u tom da je Neruda, iako nije prvi prevodio Petőfijevu poeziju na češki, bio najzaslužniji za njegovu recepciju u češkoj sredini. Osim toga, Neruda je među prvima na češki prevodio i Hugoove pjesme (1860. u „Obrazy života“), a određene je zasluge za prevođenje stranih pisaca imao i kao urednik – u Uměleckoj je besedi 1870. uz V. Háleka izabran za suurednika edicije „Bibliotéka překladů básníků cizojazyčných“⁹, R. Pražák ističe kako je Neruda „kumovao“ prvom prijevodu Jokaia na češki (novela *Quadrille* u „Obrazy života“ 1859.)¹⁰, a Josef Páta da se Neruda kao urednik časopisa brinuo za objavljivanje dobrih prijevoda iz slavenskih književnosti, primjerice Saltykova, Tolstoja, Turgenjeva, Kraszewskog itd.¹¹

Anna Petrovna Solovjovova u svojoj je monografiji o Nerudi istaknula da je Neruda već u svojim prvim programskim istupima krajem pedesetih naglašavao slavenski karakter češke kulture te da se divio Čelakovskom i Erbenu upravo zbog umijeća kojim su „slavenski duh“ pretakali u svoju poeziju, s formalnog i sadržajnog aspekta oslonjenu na tradiciju čeških narodnih pjesama, ali i narodnih pjesama drugih slavenskih naroda¹². Temom Nerudina odnosa prema slavenstvu najviše se bavio već citirani Josef Páta¹³,

³ Pražák, Albert, „Nerudovy básnické překlady“, u: *Literatura česká devatenáctého století: dílu třetího část druhá: od Boženy Němcové k Janu Nerudovy*, Praha, 1907., str. 381–386.

⁴ Novotný, Miloslav, „Básnický makulář Jana Nerudy“, Čtete, 5, 1943., br. 1, str. 3.

⁵ Pražák, Albert, str. 382.

⁶ Novotný, Miloslav, „Také Jan Neruda nevracel knihy vypůjčené“, Marginalie, 22, 1949. – 1950., br. 6–10, str. 121.

⁷ Primjerice u: Pražák, Richard, „První český knižní překlad Petőfioho básni z roku 1871 a Jan Neruda“, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity D, Řada literárněvědná, 42, 1993., br. 40, str. 45–52, i od istog autora: „Jan Neruda a maďarská literatura“, Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity D, Řada literárněvědná, 7, 1958., br. 5, str. 91–101.

⁸ Pražák, Richard, 1993., str. 45.

⁹ Prema: Národní listy 10, 1870., br. 49, 19. 2. 1870., str. 3.

¹⁰ Pražák, Richard, 1958., str. 98.

¹¹ Páta, Josef, „Neruda a slovanský svět. Ke stým narozeninám Nerudovým“, Časopis pro moderní filologii 20, 1933. – 1934., br. 3–4, str. 254.

¹² Solovjovová, A. P., *Jan Neruda a konstitativní realismus v české literatuře*, Lidové nakladatelství, Praha, 1982., str. 70–71.

¹³ Pored citiranog članka vidi i: Páta, Josef, „O Nerudových vztazích k Jihoslovánům“, Československo-jihoslovenská revue, 4, 1934., br. 5, str. 100–106.

koji je na brojnim primjerima iz Nerudinih uglavnom feljtonističkih tekstova pokazao kako je on bio Kollárov sljedbenik¹⁴, a naročito je to bilo vidljivo u Nerudinim putopisnim razglednicama iz hrvatskih krajeva, o kojima je u nas već pisano¹⁵. Nerudino sveslavenstvo nije bilo neobična pojava jer je, kako podsjeća Páta, Neruda živio i djelovao u razdoblju najvećeg zamaha slavenstva, od Slavenkog kongresa 1848., preko pada Bachova apsolutizma i borbe balkanskih Slavena protiv Turaka pa sve do velike Jubilarne zemaljske izložbe u Pragu održane 1891., nešto prije Nerudine smrti. Páta je u svojoj studiji nabrojao i mišljenja istaknutih čeških književnika, književnih povjesničara i kritičara koji su vidjeli slavenske tragove u Nerudinu književnom opusu: tako je Vrchlický među prvim primijetio „slovanskost” Nerudine lirike, uspoređujući je s poezijom Njekrasova, F. V. Krejčí je u *Malostranskim pripovijestima*, pored utjecaja Jean Paula i Dickensa vidio i utjecaj Gogolja, čitanje Nerude i kod Šalde je budilo „ruske asocijacije” itd.¹⁶ Páta navodi i kako je iz kataloga Nerudine knjižnice poznato da je ona, pored prevladavajućih čeških, slovačkih, njemačkih i francuskih, sadržavala i djela ruskih, poljskih, ukrajinskih i srpskih književnika, a sigurno je posjedovao Babukićevu *Grundzüge der illirischen Sprachlehre*.¹⁷ Međutim, premda je volio i čitao brojne slavenske jezike, slavensku filologiju nije razumio, niti je za nju mario. Za ćirilicu je jednom prigodom napisao kako ga podsjeća na „red vješala na kojima vise leševi slavenskih ideja”, sporove o porijeklu ćirilice i glagoljice smatrao je suvišnima a Jezberin¹⁸ prijedlog da se među Čehe uvede ćirilica – nastojanjem da se između Čeha i ostatka izobrazene Evrope podigne Kineski zid.¹⁹

Još za života preveden na slavenske jezike od Rusije do Slovenije, Neruda je sa slavenskih jezika vrlo malo prevodio. Većina tih njegovih malobrojnih prijevoda, fragmenta ili cijelih pjesama, nalazi se unutar Nerudinih feljtonističkih i putopisnih tekstova, pa u opsežnoj bibliografiji *Slavica v české řeči I-III* nećemo naći da je Neruda iz slavenskih književnosti preveo išta drugo osim dvije pjesme²⁰ na koje je još 1913. upozorio Jaroslav Maděra²¹, a objavljene su krajem 1862. u kalendaru „Lípa česko-moravská” za 1863. Rijec je o prepjevima pjesama *Djevojački jadi (Děvojčiny stesky)* i *Bogat snubok (Bohatý ženich)*, objavljenima pod nadnaslovom *Z básní Horvata Ugoje Gj. Ognjanića*²². Obje su ove pjesme u izvorniku napisane nerimovanim epskim desetercem 4+6, karakterističnim za južnoslavensku narodnu epiku, i Neruda ih je prepjevao istim stihom. *Djevojački jadi*

¹⁴ Páta, Josef, 1933. – 1934., str. 255.

¹⁵ Šabić, Marijan, *O Nerudinim putopisnim razglednicama iz hrvatskih krajeva*, Književna smotra, 35, 2003., br. 2–3, str. 125–131.

¹⁶ Páta, Josef, 1933. – 1934., str. 251.

¹⁷ Isto, str. 252.

¹⁸ Jezbera, František Jan (1829. – 1901.), češki slavist i pjesnik, propagirao je uvođenje ćirilice i jedinstvenog pravopisa za sve slavenske jezike.

¹⁹ Páta, Josef, 1933. – 1934., str. 253.

²⁰ *Slavica v české řeči II: české překlady ze slovanských jazyků 1861 – 1890.*, Slovanský ústav, Praha, Euroslavica, 2002., str. 442.

²¹ Maděra, Jaroslav, „Nerudovy překlady z jihoslovanských jazyků”, *Časopis pro moderní filologii a literatury*, 3, 1913., br. 1, str. 87–88.

²² Lípa česko-moravská: kalendář se zábavníkem na rok 1863, str. 73–74.

(22 stiha) jest ljubavna pjesma o vlastelinskoj djevojci koja misli na svog dragog, a *Bogat snubok* (26 stihova) ljubavno-rodoljubna, o Hrvatu koji prosi djevojku. Ova se pjesma nastavlja na prvu, pa zajedno čine cjelinu s naglašeno rodoljubnom poantom. Izvornike i prepjeve ovih pjesama donosimo u prilogu.

Iako je, koliko nam je zasad poznato, Ugoje Gjorgje Ognjanić jedini slavenski pjesnik čije je pjesme Neruda prepjevao i časopisno objavio kao autonomne cjeline, do danas se o njemu gotovo ništa nije pisalo. U nastavku ćemo teksta pokušati izložiti sve što smo uspjeli saznati o ovom slabo poznatom hrvatskom pjesniku i njegovim vezama s češkom književnošću i kulturom. Njegovo je pravo ime bilo Hugo Antolković, i Mijo Krešić ga je kao prvog naveo u popisu „mladih sila” koje su potpomagale njegov književni časopis „Naše gore list” kada su ga stariji književnici uglavnom ostavili na cjedilu. Na popisu su još bili i „dr. Dežman, August Šenoa, Eugen Tomić, Blaž Lorković, Gjuro Dežalić, Ljuboje Lopašić, Luka Botić”.²³ R. Maixner je u uvodu *Pismima Miji Krešću* Antolkovića također nazvao „mladim pjesnikom”²⁴, a i autor je ovoga članka pogrešno pretpostavio da je Antolković surađivao u Krešićevu časopisu kao praški student²⁵. Kada je „Naše gore list” počeo izlaziti, Antolković je već imao 33 godine i iza sebe dugi radni staž financijskog činovnika u hrvatskim gradovima i u Pragu. Podaci koje imamo o Antolkovićevu životopisu prilično su oskudni. Prema Matici službenika Financijalne prokurature u Pragu, Hugo Jiří Antolkovicz rođen je 12. prosinca 1827., ali mjesto rođenja nije navedeno.²⁶ Vrlo je vjerojatno da je upravo naš pjesnik Ognjanić onaj Hugo Antolković koji je za hrvatsko-mađarskih sukoba 1848. – 1849. bio poručnik u moslavačkoj diviziji narodnih četa u Križevcima²⁷ pa su ga, kako možemo pročitati u tadašnjem tisku, i zarobili Mađari²⁸. Dvije godine kasnije, 19. rujna 1851., Hugo Antolković predsjedava utemeljiteljskom sjednicom „Društva književnih radnjah” i moli vladu dopuštenje za njegovo osnivanje i prihvaćanje pravila društva.²⁹ Sljedeće godine u popisu „članova poslušućih i pomagajućih” Društva za pověstnicu i starine Jugoslavenah nalazimo Huga Antolkovića, financijalnog činovnika iz Osijeka³⁰, a 1857. iz popisa članova istog društva saznajemo da Antolković radi kao „financijski činovnik u Rieci”³¹. Prema spomenutoj matici Financijalne prokurature, u Pragu je zaposlen od 4. kolovoza 1860. Vrlo je izgledno da je u međuvremenu radio i u Zagrebu, jer na dnevnom redu Sabora 1861. nalazimo i „prošnju

²³ Krešić, Mijo, *Autobiografija*, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić”, Karlovac, 2005., str. 108.

²⁴ Maixner, Rudolf, „Pisma Miji Krešiću”, *Građa za povijest književnosti hrvatske* 25, 1955., str. 213.

²⁵ Šabić, Marijan, *Iz zlatnog Praga: češka književnost i kultura u hrvatskoj književnoj periodici 1835. – 1903.*, Filozofski fakultet, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb, 2009., str. 79.

²⁶ Matrice úředníkú Finanční prokuratury č. 19, Národní archiv (Prag), Fond: Finanční prokuratura Praha. Za podatke zahvaljujem gospođi Pavli Lutovskoj iz Narodnog arhiva u Pragu.

²⁷ *Novine dalmatinsko-hervatsko-slavonske* 14, 1848., br. 109, 6. 10. 1848., str. 438.

²⁸ *Narodne novine* 16, 1850., br. 6, str. 18.

²⁹ Antolković, Hugo, *Obavijest banskoj vladi o ustrojstvu „Društva hrvatskih radnjah”*, Dat. 19. IX. 1851., *Zbirka rukopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, Korespondencija*, sign. R6776.

³⁰ *Arkiv za pověstnicu jugoslavensku* 2, 1852., br. 2, str. 451.

³¹ *Arkiv za pověstnicu jugoslavensku* 4, 1857., br. 1, str. 412.

Huge Antolkovića, financijskoga činovnika u Pragu, da se na svoje prijašnje mjesto u Zagreb premjesti³². Nije sasvim jasno ni što je Antolković radio u Pragu najmanje osam mjeseci prije kolovoza, jer August Šenoa u pismu Miji Krešiću od 18. siječnja 1860. piše iz Praga: „Od nove godine sve je ovdje življe. Staro je ljeto, kad sam ja i Antolković priliku imali upoznat se pražkim kavazi, mnogo je tomu doprinijelo.”³³ S više od desetljeća mlađim Šenoom u Pragu je Antolković bio i na Silvestrovo 1860., kada su u većem društvu u kojem su, pored njih dvojice Hrvata bili i Česi, Poljaci i Bugari, napustili jednu prašku pivnicu i zaputili se prema kavani pjevajući pritom slavenske pjesme. Tada su ih zaustavili policajci i izvrijeđali ih, a iz društva izdvojili, ozlijedili i priveli mladoga bugarskog studenta. Taj je incident izazvao zanimanje češkog tiska, a „Národní listy” objavili su verziju događaja samih sudionika³⁴. Među četrnaest potpisnika toga teksta bili su i Antolković i Šenoa. Antolković je u Prag premješten po službenoj dužnosti, a da je to bilo protiv njegove volje jasno je iz uvodnih stihova njegove pjesme *Pozdrav domovini sa žalah Vltave*: „Oj Hrvatska zemljo, / Zemljo meni sveta, / Odkud me odagna, / Tvoja zloba kleta.” Iz pisma Dimitrija Demetra Ivanu Mažuraniću od 21. siječnja 1861. možemo naslutiti da je Antolković već tada nastojao ishoditi povratak u domovinu:

*U priklopu naći ćeš dva pisma gospodina Huga Antolkovića iz Praga, koja mi je ovih dana pisao. Iz njih ćeš saznati njegove želje i nadam se, da ćeš ih izpuniti, ako Ti iole moguće uzbude. Ja dobro poznam ovoga mladoga čovieka, on je jedan od darovitijih naših mladih ljudi i osobit rodoljub. Ja Ti ga najiskrenije preporučujem.*³⁵

Kao što je već spomenuto, Antolković je svoju molbu za premještajem iz Praga u Zagreb adresirao i na sam Sabor, ali je mu je vraćena kao „u područje sabora nespadajuća”³⁶. Živančević pretpostavlja da Mažuranić nije učinio puno kako bi Antolkoviću u Zagrebu pronašao prikladnu službu jer mu se Antolković više od dvije godine kasnije javlja kratkim dopisom iz Svibovca kod Varaždinskih Toplica, u kojem iznosi isti problem:

*Preuzvišeni gospodine,
Shodno napatku preuzvišenosti Vaše bio sam u Zagrebu kod gospodina Stani-savljevića, te on mnije, da se prijavim za mjesto tajnika kod graditeljstva u Zagrebu sa 340 fr godišnje plaće, jer kó što kaže, sve dosada predane molbenice za mjesta kod graditeljstva, svejednako još kod namjesničkog vjeća u Zagrebu leže, bez da bi predlog za visoku našu kancelariju gotov bio; – ohrabren tom ugodnom okolnosti javljam to preuzvišenosti Vašoj uslied podijeljene mi nedav-*

³² Dnevnik Sabora trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije držana u glavnom gradu Zagrebu god. 1861., Zagreb, 1862., str. 160.

³³ Maixner, Rudolf, str. 216.

³⁴ Národní listy, 1, 1861., br. 6, 6. 1. 1861., str. 3.

³⁵ Živančević, Milorad, „Prilozi proučavanju hrvatske književnosti XIX stolecá”, Rad JAZU 355, 1969., str. 34. Dva Antolkovićeva pisma koja spominje Demetar nismo uspjeli pronaći, niti su se nalazila uz Demetrovo pismo Mažuraniću kada ga je Živančević prepisivao (Živančević, Milorad, str. 43).

³⁶ Dnevnik Sabora, str. 160.

no slobode s tom primjetbom, da sam molbenicu – na visoku našu kancelariju glaseću – već odpravio na moju dosadanju oblast, c. kr. financialnu prokuraturu u Pragu, te će ona odanle valjda prieko financialnog ministarstva kancelariji do skora doći.

Gosp. Stanisavljević rekao mi je, da će u tom poslu dvorskom našem savjetniku, gosp. Utješenoviću, sám nekoliko riečih pisati.

Vašoj preuzvišenosti se preporučujuć ostajem sa najdubljim štovanjem Ugoj Antolković.

U Svibovcu kod Varažd. Toplicah dne 30 ožujka 1863.³⁷

Nije sasvim jasno o kakvoj je „podijeljenoj mu nedavnoj slobodi” Antolković pisao Mažuraniću, ali se od ožujka najvjerojatnije više nije vraćao u Prag. U Matici službenika Financijske prokurature u Pragu stoji da je umirovljen 13. listopada 1863. U češkim i hrvatskim novinama ostalo je nekoliko zapisa o Antolkovićevim aktivnostima u društvenom životu Praga. Tako je u „Narodnim novinama” posebno istaknut njegov trud u prikupljanju novca među tamošnjim Slavenima za pomoć Crnogorcima u borbi protiv Turaka³⁸, a kada je izaslanstvo u Pragu živućih Hrvata, Srba, Slovenaca i Bugara 1. siječnja 1862. došlo čestitati Novu godinu F. L. Riegeru, u ime izaslanstva mu se obratio upravo Antolković. Njegov su govor u cijelosti prenijeli „Národní listy”³⁹ i „Hlas”, za koji je Ugoje Gjorgje Ognjanić bio „horlivý národovec a chvalně známý básník horvátský”⁴⁰, te, u prijevodu, zagrebački „Pozor”, gdje je Ognjanić nazvan „revnim našim rodoljubom i pjesnikom”⁴¹. Međutim, do sada smo uspjeli pronaći tek jedan feljton i deset pjesama koje mu se sa sigurnošću mogu pripisati, od kojih je sedam objavio u „Naše gore listu”⁴². Feljtone naslovljene *U Zlatnom Pragu* za „Naše gore list” uglavnom je pisao Šenoa, a Antolković je u tom nizu objavio jedan opsežan i slabo informativan feljton o društvenom životu Praga, potpisavši ga inicijalima U. O.⁴³ Među njegovim pjesmama u Krešičevu časopisu tek jednu, prvu u vjerojatno ambicioznije zamišljenom ciklusu naslovljenom *Zvezde*, možemo sa sigurnošću nazvati ljubavnom pjesmom (*Zvijezde I*⁴⁴), dok su ostale domoljubne: *Ljepota djevojka*⁴⁵, *Pozdrav domovini sa žalah Vltave*⁴⁶, *Pozdrav Dalmaciji*⁴⁷, alegorija *Zvezde II*⁴⁸, baladična *Smrt hrvatskoga vojna*⁴⁹, te

³⁷ Antolković, Hugo, Pismo Ivanu Mažuraniću. U Svibovcu, 30. III. 1863. Zbirka rukopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Korespondencija, sign. R 9844 b.

³⁸ Narodne novine, 28, 1862., br. 19, 29. 7. 1862., str. 3.

³⁹ Národní listy, 2, 1862., br. 2, 2. 1. 1862., str. 1-2.

⁴⁰ Hlas, 1, 1862., br. 2, 2. 1. 1862., str. 2.

⁴¹ Pozor, 3, 1862., br. 14, 18. 1. 1862., str. 26.

⁴² Dalje u bilješkama: NGL.

⁴³ NGL, 2, 1862., br. 10, str. 71-72.

⁴⁴ NGL, 3, 1863., br. 1, str. 3.

⁴⁵ NGL, 1, 1861., br. 12, str. 89.

⁴⁶ NGL, 1, 1861., br. 19, str. 149.

⁴⁷ NGL, 1, 1861., br. 21, str. 165.

⁴⁸ NGL, 3, 1863., br. 2, str. 13.

⁴⁹ NGL, 3, 1863., br. 5, str. 35.

prigodnica *Utemeljitelju Jugoslavjanske akademije preuzvišenomu gospodinu biskupu Josipu Jurju Strossmayeru*⁵⁰. Domoljubne su Antolkovićeve pjesme različite naravi, i kreću se od onih izrazito lirsko intoniranih (*Pozdrav domovini...*) do deseteračke epike (*Ljepota djevojka*). Najčešći mu je stih šesterac, nerimovan ili uobličen u katrene rime *abcb*, no nije mu bila strana ni izmjena stihova različite dužine – osmeraca i peteraca (*Zvijezde II*) ili osmeraca i sedmeraca (prigodnica Strossmayeru) u *acbc* katrenama. U svima njima su, kao i inače u pjesništvu toga doba, prisutni elementi folkloru i usmene poezije, ali je samo jedna od nabrojanih pjesama potpuno i naočigled, formom i retorikom, čedo usmene narodne epike – to je pjesma *Ljepota djevojka*, utemeljena na kollárovsom povezivanju ljubavi prema ženi i ljubavi prema domovini te ženske ljepote i ljepote domovine. Pjesnik tu opisuje ljepotu djevojke koja „vida ljute rane” lavu koji joj leži pod nogama (lav predstavlja „graničare slavne”), nabraja proscje iz različitih krajeva koji su se borili za njenu ruku te nastavlja:

*Kažite mi rodoljubi dični,
Da li krasno to djevojče znate,
Što ga toli od svih stranah snube?
'Krasna naša domovina to je,
Slavna kćerka slavnije si majke,
Ljubim-čedo junakinje vile.'
Il ju zvali Slovinkinjom dičnom,
Il ju zvali Hrvaticom slavnom:
Naša jeste i naša će biti
Dok nam ima vitezovah silnih,
Dok nam ima čilih naših konjah,
Vitog kopja i oštih sabaljah.*⁵¹

Dvije Antolkovićeve pjesme koje je Neruda preveo plod su iste poetike kao i *Ljepota djevojka* – dakle, poetike oslonjene na narodnu deseteračku epiku, a i sadržajem su vrlo slične. One pak nisu objavljene u „Naše gore listu”, već, uz kratku ljubavnu pjesmu *Tvoje oko*, almanahu džepnog formata naslovljenom „Lada”⁵², što ga je uredio Krešić i koji je izašao samo jednom (krajem 1861), i to kao nagrada za one pretplatnike „Naše gore lista” koji su odjednom uplatili cijelu pretplatu za 1862.⁵³ Umjesto sasvim beletristički usmjerene „Lade”, pretplatnici su od sljedeće godine dobivali Krešićev „Hrvatski koledar”. Zašto se Neruda odlučio upravo za dvije spomenute pjesme? Odgovor na ovo pitanje vezan je uz Nerudin stav prema usmenoj epici južnoslavenskih naroda, po uzoru na koju je Antolković ispjevao *Bogat snubok* i *Djevojačke jade*. Književni su povjesničari Nerudine iskaze sklonosti prema južnoslavenskoj narodnoj epici uglavnom locirali u

⁵⁰ NGL, 1, 1861., br. 18, str. 141.

⁵¹ NGL, 1, 1861., br. 12, str. 89.

⁵² „Pjesme Ugoje Gj. Ognjanića. I. Bogat snubok, II. Djevojački jadi, III. Tvoje oko”, Lada: uspomena za godinu 1862., str. 20–22.

⁵³ Maixner, Rudolf, str. 213.

razdoblje sedamdesetih, dakle nakon Nerudina putovanja po evropskom jugu i objavljivanja spomenutih putopisa, u kojima je pokazao solidarnost sa slavenskim stanovništvom u Sloveniji, Istri i Bosni, a poznate su bile i njegove simpatije prema Dalmatincima nezadovoljnim politikom austrijske vlade⁵⁴. Premda navodi da su Nerudu „od mládí lákaly bohatýrské zpěvy srbské, junácké písně jihoslovanské”, Páta upozorava tek na prepjev šesnaest deseteraca pjesme *O Jovane, Beograđanine* u Nerudinu putopisu iz Beograda, koji je posjetio 1870., te na kratki tekst o borbi Srba protiv Turaka 1876., naslovljen *Jiří Horvatović*, koji je objavljen 22. prosinca 1877. u časopisu „Humoristické listy”, a u kojem je Neruda prepjevao ukupno pet stihova iz dvije srpske narodne pjesme⁵⁵. Nedugo nakon puta u Beograd Neruda je na sastanak izvršnog odbora društva Umělecká beseda donio „originál jihoslovanských guslí” i poklonio ga društvu.⁵⁶

Adolf Heyduk u svojim se *Uspomenama* prisjećao kako su mlade češke književnike iz kruga oko almanaha „Máj” s Gundulićem, Mažuranićevim epom *Smrt Smail-age Čengića* i narodnim pjesmama Južnih Slavena upoznavali Napoleon Špun Stržić i August Šenoa.⁵⁷ Najvjerojatnije je tu značajnija Špunova uloga, jer je u Prag došao dosta prije Šenoa, te je aktivno surađivao u almanahu „Máj”⁵⁸, i upravo je u časopisu „Obrazy života”, koji je uređivao Neruda, objavio opsežne članke *Sima Milutinović Sarajlija*⁵⁹ i *Dějepis v srbských národních písních*⁶⁰, s češkim prepjevom cijele pjesme *Uroš i Mrnjavčevići*. O Špunovim čemo kontaktima s Nerudom naći malo tragova jer, kako je svjedočio Heyduk, njih dvojica nisu bili u naročito dobrim odnosima⁶¹. Ipak, samo je Nerudino uredničko prihvaćanje za objavljivanje tekstova navodno nesimpatičnog mu Špuna u „Obrazy života” bio čin suradnje kojom je, zajedno sa Špunom, pridonio recepciji južnoslavenske epike u krugu čeških književnika okupljenih oko ovog almanaha, i to puno prije Nerudina putovanja među Južne Slavene, i prije njegovih susreta sa Slovencem Franom Gerbičom koji je, kako napominje Páta, mogao kod Nerude probuditi „južnoslavensku svijest”⁶². Pretpostavlja se da su se Neruda i Šenoa poznavali⁶³, ali čak ni Otakar Vašek u svojoj studiji *August Šenoa a Nerudova družina*, osim podatka da su 1863. obojica

⁵⁴ Polák, Karel, „Neruda a Slovanstvo”, *Slovanský přehled*, 40, 1954., br. 6, str. 187.

⁵⁵ Páta, Josef, 1934., str. 103–104.

⁵⁶ *Národní listy*, 11, 1871., br. 44, 14. 2. 1871., str. 3.

⁵⁷ Heyduk, Adolf, *Vzpomínky literární*, Nákladem J. Otty, Praha, 1911., str. 42–46.

⁵⁸ Više o Špunovu književnom radu tijekom njegova studija u Pragu u: Šabić, Marijan, „Napoleon Špun Stržić u krugu oko almanaha ‘Máj’”, *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, 22, 2010., br. 1, str. 103–117.

⁵⁹ *Obrazy života*, 2, 1860., br. 5, str. 222–225.

⁶⁰ *Obrazy života*, 2, 1860., br. 3, str. 121–125.

⁶¹ Heyduk, Adolf, „Skočme hochu!': drobná vzpomínka na Jana Nerudu”, *Zvon*, 5, 1905., br. 1, str. 2–4.

⁶² Páta, Josef, 1934., str. 101.

⁶³ Podatak o poznavanju Nerude s Augustom Šenoom donosi njegov sin Milan u: Šenoa, Milan, „Moj otac”, u: Brešić, Vinko, *Dragi naš Šenoa: uspomene na Augusta Šenou*, Međunarodni slavistički centar Hrvatske, Zagreb, 1992., str. 178. Miroslava Tušek oprezno je formulirala kako je Šenoa „i sam pripadao” književnom krugu Jana Nerude, u: Tušek, Miroslava, *(Ne)poznata obzorja: studije i ogledi*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1999., str. 60.

bili članovi književne sekcije Umělecké besede od 1863.⁶⁴, nije iznio kakve pouzdane dokaze o njihovim prisnijim kontaktima. Među pretpostavke možemo svrstati i mogućnost Nerudina poznanstva s Ivanom Trnskim na koju je upozorio Páta, jer Neruda u svojim putopisima iz Hrvatske spominje svog „zagrebačkog prijatelja, pjesnika T.”⁶⁵ Jasno je da se Neruda početkom šezdesetih u najmanju ruku susretao s Hrvatima koji su u Pragu živjeli, radili ili studirali, i bili aktivni sudionici praškog društvenog i kulturnog života, ali u trotomnim Nerudinim *Dopisima*⁶⁶, na oko tisuću i petsto stranica pisama koje je pisao različitim osobama, nigdje se ne spominju ni Trnski, ni Špun, ni Šenoa, ni Ognjanić, niti bilo koji drugi Hrvat. Ne možemo tako sa sigurnošću reći ni jesu li se Neruda i Antolković osobno poznavali, ali je vjerojatnije da je Nerudu netko uputio na Ognjanićeve stihove nego da ih je pronašao sam, slučajno listajući minijturni niskotiražni Krešičev almanah. Antolković je odatle svakako jedan u nizu spomenutih hrvatskih književnika čiji će se odnos prema Nerudi moći definirati samo na temelju nekih novih, do sada neobjavljenih izvora. Sigurno je pak da Nerudini prepjevi Antolkovićeve pjesama pripadaju među prve javno očitovane susrete češkog klasika s deseteračkom epikom. Premda je Nerudino veliko zanimanje za srpske i bugarske teme krajem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina 19. stoljeća motivirala prije svega borba Srba i Bugara⁶⁷ za oslobođenje od Osmanlija, Nerudini prepjevi Antolkovićeve pjesama kao književno-povijesna činjenica potvrđuju kako je Nerudin senzibilitet za južnoslavensku usmenu epiku bio razvijen godinama prije njegovih putovanja na europski jug, da ju je poznao do te mjere da se i kao prevoditelj uspješno nosio s hrvatskim epskim desetercem, te da su mu poticaji za dalje upoznavanje s južnoslavenskim narodnim pjesmama i predajama dolazili ponajprije iz hrvatskih izvora.

⁶⁴ Vašek, Otakar, „August Šenoa a Nerudova družina”, *Slavia: časopis pro slovanskou filologii*, 20, 1951., br. 4, str. 516.

⁶⁵ Páta, Josef, 1933. – 1934., str. 251–253.

⁶⁶ Neruda, Jan, *Dopisy I-III*, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha, 1863. – 1865.

⁶⁷ O bugarskim temama kod Nerude pisao je Zdeněk Urban u: „Ohlas bojů za osvobození Bulharska v díle Jana Nerudy”, *Pamiętnik Słowiański*, 24, 1974., str. 73–81, i „Bulharsko a bulharská kultura v díle Jana Nerudy”, u: *Jan Neruda 1991: studie, referáty, diskusní příspěvky*, Pedagogická fakulta, Praha, 1992., str. 166–176.

Z BÁSNÍ HORVATA UGOJE
GJ. OGNJANIĆA⁶⁸

Děvojčiny stesky

*U pyšném a velkém panském dvoru
povyrostla mladistvá děvčeka
za šestnácte snů to jarostkvoucích,
za šestnácte let to krásných dívčích.
Mladistvou však těžké moří žaly,
pro slunce si zasteskla ta mladá,
na slunce si sluníčko zde stýská.
„Oj ty slunce,“ jme se děvče mluvit,
oj ty slunce, nevole ty moje,
tebou povstaly mi všechny žaly.
Když vycházíš ránem na východu,
hned se hlava naplní mi žaly.
„Zdaž můj drahý bdí, či ještě dřímá,
pakli bdí, zdaž také na mne myslí,
pakli spí, zdaž sní též drahý o mně!“
A když blíží se pak k polednímu,
hned se srdce naplní mi žaly.
„Zdaž mne věrně miluje též drahý!“
A když je již slunce na západu,
hned se duše naplní mi žaly,
nejtěžšími, však i nejsladšími:
„Přijde-li můj drahý k svatbě pro mne!“*

PJESME UGOJA
GJ. OGNJANIĆA⁶⁹

Djevojački jadi

*U ponosnom gospodskome dvoru
ponarasla mladjana djevojka
za šestnajest proljetnijeh sankah,
tih šestnajest djevojačkih lietah.
Al' mladjanu težki more jadi,
na sunce se potužila mlada,
na sunce se, sunašce potuži.
„Oj ti sunce“ djevojčica sbori,
oj ti sunce, ti nevoljo moja,
s tebe su mi svi nastali jadi.
Kad ograneš na istoku ranom,
to mi glavu zaokupe jadi:
„Da l' mi dragi bdije ili spava,
ako l' bdije, da l' na mene misli,
ako l' spava, da l' o meni sniva.“
A kad danu okô polak dana,
to mi srce zaokupe jadi:
„Da li dragi mene vjerno ljubi.“
A kad jednom na zapadu sunce,
to mi dušu zaokupe jadi,
naj težiji i naj sladjaniji:
„Hoće l' dragi u svatove meni.“*

⁶⁸ Lípa česko-moravská: kalendář se zábavníkem na rok 1863., str. 73–74.

⁶⁹ Lada: uspomenica za godinu 1862., str. 20–22.

Bohatý ženich

*Junák prosí za mladou djevojku:
„Oj djevojko, plamenné mé slunce,
přijdou-li ti ledajáci svatí,
nepřijímej od svatů těch darů,
náramky ni, jablka ni zlata,
ani klenot na krk z perel bílých,
ani hedváb tkaný z pršků slunce,
prstenů ni z nejčistšího zlata,
nýbrž sečkej, až já junák přijdu,
neboť u mě větší najdeš blaho,
mámť já, děvo, čarokrásné dvory,
ve dvorech těch síla leží zlata,
mimo zlato síla bílých perel,
mimo perly skvostné drahokamy!
U mém dvoru – zázrak nevidaný! –
živý oheň založily víly,
věčně hoří jak na nebi slunce,
věčně svítí jak den bělostkvoucí!
Kolem dvora devět pevných tvrzí,
ve tvrzích pak silná stojí vojska,
jež tě strážít budou jako zlato.
,Dvory moje' – to je srdce moje,
,živý oheň' – láska k rodu mému,
,devět tvrzí' – prsa má junácká,
,a ta vojska' – pravice má silná,
vždyť jsem junák rodu horvátského!”*

Bogat snubok

*Junak snubi mladjanu djevojku:
„Oj djevojko sunce moje žaro,
kad će tebi drobni svati doći,
ti neprimaj od svatovah dare,
ni narančah, ni zlatnih jabuka,
ni djerdana iz bisera bielog,
ni maramah vezenih iz sunca,
ni prstenja iz suvoga zlata,
već ti čekaj dok ti junak dodjem,
jer u mene ljepšeg ima blaga;
u mene su divni djevo dvori,
u dvorovih silno leži zlato,
a do zlata silni bieli biser,
do bisera dragotno kamenje,
u mom dvoru čudo nevidjeno,
živi oganj naložile vile,
uvjek gori, kô na nebu sunce,
uvjek sjaje kao bieli danak.
Oko dvora devet tvrdih tvrdjah
a do tvrdjah silna stoji vojska,
što će tebe čuvat kano zlato.
,Dvori moji' – to je srce moje,
,oganj živi' – ljubav k rodu mome,
,devet tvrdjah' – prsi mé junačke,
,a ta vojska' – desnica mi ruka,
jer sam junak roda hrvatskoga.”*

Literatura

- Brešić, Vinko, *Dragi naš Šenoa: uspomene na Augusta Šenou*, Međunarodni slavistički centar Hrvatske, Zagreb, 1992.
- Dnevnik Sabora trojedne kraljevine Dalmacije, Hrvatske i Slavonije držana u glavnom gradu Zagrebu god. 1861., Zagreb, 1862.
- Heyduk, Adolf, „Skočme hochul!': drobná vzpomínka na Jana Nerudu”, *Zvon*, 5, 1905., br. 1, str. 2–4.
- Heyduk, Adolf, *Vzpomínky literární*, Nákladem J. Otty, Praha, 1911.
- Krešić, Mijo, *Autobiografija*, Gradska knjižnica „Ivan Goran Kovačić”, Karlovac, 2005.
- Maděra, Jaroslav, „Nerudovy překlady z jihoslovanských jazyků”, *Časopis pro moderní filologii a literatury*, 3, 1913., br. 1, str. 87–88.
- Maixner, Rudolf, „Pisma Miji Krešiću”, *Građa za povijest književnosti hrvatske* 25, 1955., str. 211–228.
- Neruda, Jan, *Básně 1*, Československý spisovatel, 1951. (Spisy Jana Nerudy; 1).
- Neruda, Jan, *Dopisy I-III*, Státní nakladatelství krásné literatury a umění, Praha, 1863. – 1865.
- Novotný, Miloslav, „Také Jan Neruda nevracel knihy vypůjčené”, *Marginalie*, 22, 1949. – 1950., br. 6–10, str. 121.
- Novotný, Miloslav, „Básnický makulář Jana Nerudy”, *Čteme*, 5, 1943., br. 1, str. 3.
- Páta, Josef, „Neruda a slovanský svět. Ke stým narozeninám Nerudovým”, *Časopis pro moderní filologii* 20, 1933. – 1934., br. 3–4, str. 250–273.
- Páta, Josef, „O Nerudových vztazích k Jihoslovánům”, *Československo-jihoslovanská revue*, 4, 1934., br. 5, str. 100–106.
- Polák, Karel, „Neruda a Slovanstvo”, *Slovanský přehled*, 40, 1954., br. 6, str. 187–188.
- Pražák, Albert, „Nerudovy básnické překlady”, u: *Literatura česká devatenáctého století: dílu třetího část druhá: od Boženy Němcové k Janu Nerudovy*, Praha, 1907., str. 381–386.
- Pražák, Richard, „Jan Neruda a maďarská literatura”, *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity D, Řada literárněvědná*, 7, 1958., br. 5, str. 91–101.
- Pražák, Richard, „První český knižní překlad Petöfiho básní z roku 1871. a Jan Neruda”, *Sborník prací Filozofické fakulty Brněnské univerzity D, Řada literárněvědná*, 42, 1993., br. 40, str. 45–52.
- Slavica v české řeči II: české překlady ze slovanských jazyků 1861. – 1890.*, Slovanský ústav, Praha, Euroslavica, 2002.
- Solovjovová, A. P., *Jan Neruda a konstituování realismu v české literuře*, Lidové nakladatelství, Praha, 1982.
- Šabić, Marijan, „Napoleon Špun Strižić u krugu oko almanaha ‘Máj’”, *Fluminensia: časopis za filološka istraživanja*, 22, 2010., br. 1, str. 103–117.

- Šabić, Marijan, *Iz zlatnog Praga: češka književnost i kultura u hrvatskoj književnoj periodici 1835. – 1903*. Filozofski fakultet, Hrvatski institut za povijest – Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Zagreb, 2009.
- Šabić, Marijan, *O Nerudinim putopisnim razglednicama iz hrvatskih krajeva*, Književna smotra, 35, 2003., br. 2–3, str. 125–131.
- Tušek, Miroslava, *(Ne)poznata obzorja: studije i ogledi*, Hrvatska sveučilišna naklada, Zagreb, 1999.
- Urban, Zdeněk, „Bulharsko a bulharská kultura v díle Jana Nerudy”, u: *Jan Neruda 1991: studie, referáty, diskusní příspěvky*, Pedagogická fakulta, Praha, 1992., str. 166–176.
- Urban, Zdeněk, „Ohlas bojů za osvobození Bulharska v díle Jana Nerudy”, *Pamiętnik Słowiański*, 24, 1974., str. 73–81.
- Vašek, Otakar, „August Šenoa a Nerudova družina”, *Slavia: časopis pro slovanskou filologii*, 20, 1951., br. 4, str. 515–540.
- Živančević, Milorad, „Prilozi proučavanju hrvatske književnosti XIX stoleća”, *Rad JAZU*, 355, 1969., str. 5–185.

Periodika

- Arkiv za pověstnicu jugoslavensku 2, 1852.; 4, 1857.
- Hlas 1, 1862.
- Lada: uspomenica za godinu 1862.
- Lípa česko-moravská: kalendář se zábavníkem na rok 1863.
- Novine dalmatinsko-hervatsko-slavonske 14, 1848.
- Narodne novine 16, 1850.; 28, 1862.
- Národní listy 1, 1861.; 2, 1862.; 10, 1870.; 11, 1871.
- Naše gore list 1, 1861.; 3, 1863.
- Obrazy života 2, 1860.; 3, 1861.
- Pozor 3, 1862.

Rukopisi

- Antolković, Hugo, Obavijest banskoj vladi o ustrojstvu „Društva hrvatskih radnjah”. Dat. 19. IX. 1851. Zbirka rukopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Korespondencija, sign. R6776.
- Antolković, Hugo, Pismo Ivanu Mažuraniću. U Svibovcu, 30. III. 1863. Zbirka rukopisa Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu. Korespondencija, sign. R 9844 b.
- Matrice úředníků Finanční prokuratury č. 19, Národní archiv (Prag), Fond: Finanční prokuratura Praha.

SUMMARY

Marijan Šabić

HOW JAN NERUDA DID (NOT) TRANSLATE US, OR: WHO IS UGOJE
GJORGJE OGNJANIĆ?

The only translations from any Slavic literature that the Czech literary classic Jan Neruda published as independent texts are two decasyllabic poems by a little known Croatian poet Hugo Antolković who wrote under the pseudonym Ugoje Gjorgje Ognjanić. This paper brings information on Antolković's life and his small poetic opus, and places Neruda's translations of his poems in the context of Neruda's first public expressions of interest for the South Slavic epic poetry and general South Slavic topics, that culminated at the end of the 1860's and in the 1870's.

Key words: *Hugo Antolković; Jan Neruda; Croatian literature; Czech literature*